

ОЦІНКА ЯКОСТІ ЛЕКЦІЙ У КОНТЕКСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Швець Д.Є., Постол О.Є. (м. Запоріжжя)

Розглянуто основні характеристики оцінки якості лекцій, а також прийоми, способи й методи підвищення їхньої ефективності.

Ключові слова: лекція, викладач, студент, інформація, активізація, ефективність, оцінка, якість.

Вступ

Сучасна вища школа покликана готувати висококваліфікованих фахівців, що мають широку наукову й практичну підготовку, у досконалість володіють своєю спеціальністю. Для виконання цих завдань викладачі ВНЗ користуються численними засобами передачі інформації студентам: підручниками і навчальними посібниками, кіно й телебаченням, персональними комп'ютерами, мережами Інтернет, мультимедійними засобами. Всі вони відіграють істотну роль в удосконалюванні процесу переносу інформації, однак основним способом педагогічного впливу, що забезпечує не тільки перенесення інформації, але й виховання у процесі навчання. Тому, основною формою навчання у вищій школі залишається лекція і мова викладача. Вона забезпечує сприйняття фундаментальних основ науки (знань), організує самостійні дії студентів із цими знаннями, формує способи надбання нових знань і відношення до цих знань. Звідси й кваліфікація викладача вищої школи, значною мірою, визначається тим, наскільки змістовно й майстерно проводить він лекції, тобто наскільки забезпечує виконання зазначених вище функцій лекції.

Мета статті:

- проаналізувати сутність і значення оцінки якості лекцій у контексті менеджменту якості освіти;
- виявити проблеми якості цінки в сучасних умовах Болонського процесу;
- розкрити методику прочитання лекції на високому теоретичному і методичному рівнях.

Обговорення проблеми

У педагогіці існує проста формула, що визначає, як треба читати лекції, щоб привернути увагу студентів, захопити їх й утримувати впродовж всієї лекції. Однак ця формула, незважаючи на гадану простоту, настільки складна, що її реалізація й особливо контроль лекцій, не можуть однозначно трактуватися. У ВНЗ широко практикуються відкриті лекції, контрольні й взаємні відвідування лекцій. Все це робиться не тільки з метою контролю, але й узагальнення кращого методичного досвіду й надання допомоги молодим викладачам з боку більше досвідчених. Однак виконання цих цілей можливо тоді, коли правильно розкриваються всі позитивні й негативні сторони методики проведення лекції.

На практиці, нерідко, обговорення лекцій та інших форм занять зводиться, головним чином, до короткого переказу їхнього змісту й етапів

лекцій або до висловлень, по суті нічого не значущими, чи "Лекція прочитана слабо", « Заняття було цікавим і корисним" і. т.д. Але що розуміти під високим рівнем? Як виміряти цей рівень? Що таке слабка лекція? Пояснити це нелегко, та й думки про заняття, у відвідувачів, не завжди сходяться. Це відбувається й у зв'язку з тим, що відвідування не завжди цілеспрямовано, аналіз лекції здійснюється безсистемно, а деякі відвідувачі просто не уявляють у якому плані варто проводити аналіз цих занять. Крім того, страждає, з ряду причин, і об'єктивна сторона оцінки лекцій (занять), тому що відвідувач не робить або не може висловити відкрито свою думку. Все це диктує необхідність застосування єдиної методики контролю й аналізу якості занять, які відвідуються.

Методика аналізу лекції повинна передбачувати чотири основних характеристики: інформаційно-логічну характеристику лекції; характеристику активізації розумової діяльності студента у процесі здійснення лекції; емоційну характеристику лекції; характеристику наочності

Інформаційно - логічна характеристика лекції оцінює кількість переданої інформації, його новизну /інформативність/ і логічну структуру передачі цієї інформації /постановка мети або завдання, виділення головного, аналіз, узагальнення й висновки. При цьому, звичайно, передбачається, що інформація повідомлювана викладачами, безпомилкова. Помилки в конкретній інформації повинні оцінюватися у вищій школі як невдача лекції. Новою інформацією на лекції для студентів є інформація, що не зустрічалася їм на попередніх курсах. Кількість інформації можна оцінювати по відношенню обсягу, повідомленої на лекції інформації до обсягу необхідного відповідно до програми робочого плану, затвердженого на кафедрі. На якість сприйняття інформації впливає й темп "читання" лекції. Він повинен бути визначений на кафедрі необхідністю вивчення протягом двогодинної лекції конкретної, повідомлення цілком певної інформації, тому слід пам'ятати, що прискорення темпу зменшує продуктивність сприйняття. Кількісно оцінити сприйняття інформації можна по відношенню до часу, протягом якого викладена інформація до часу відпущеного за навчальним планом до повідомлення даної інформації.

Логічну структуру лекції необхідно оцінювати по використанню у процесі передачі інформації п'яти основних логічних елементів, тобто у процесі контролю лекції варто виявити: - чи формує лектор постановку завдання на тему лекції /не оголошення теми лекції, а саме ціль лекції/, чи формується постановка завдання на кожне питання лекції / знову, не оголошення питання, а цільова настанова, куди й навіщо буде прагнути лектор використати свій час/, що планується одержати/ ?

Постановка завдання є одним з найбільш відповідальних елементів лекції, тому що вона формує потребу, властиву для всіх психічних явищ:

- чи робляться у лекції узагальнення, чи проводиться аналіз отриманих результатів?;

- чи виділяється головне у даній інформації, у даному питанні, у даній

лекції?;

- чи робляться висновки за отриманими результатами й по всій повідомленій інформації?

При контролі лекції варто звернути увагу на те, що всі ці компоненти лекції повинні систематично підкреслюватися лектором і виділятися досить чітко, особливо для студентів перших курсів, тому що у початковий період навчання завдання виділення логічних елементів для студента виявляється зверх тяжкою проблемою. Емоційна характеристика лекції може оцінюватися за ступенем використання лектором прийомів збудження позитивних емоцій у процесі здійснення лекції. До числа цих прийомів відноситься відступи, афоризми й висловлення, порівняння, жест і міміка, посмішка, схвалення, створення творчої обстановки, зміна інтонації, паузи й інші. Творча обстановка створюється тоді, коли викладач не намагається показати свою ерудицію, а бере на себе роль старшого товариша, що передає свій досвід молодшим колегам. При, цьому тон повинен бути не повчаючим, а доказовим, доброзичливим і тактовним. У практичній діяльності викладачі створюють творчу обстановку різними заходами й фразами. Найбільш часто викладачі використовують наступні фрази: "Подумайте, будь ласка ...", "Давайте подивимося...", "Це не викликає сумнівів ?", "Згадали, так ?", "Із цим ви згодні ?", "Це всім зрозуміло ?", "Давайте разом сформулюємо ..." і т.д.

Відступи необхідні для розрядки аудиторії, яка стомилася. До числа відступів ставляться: історичні екскурси, виховні моменти, ув'язування з поточними подіями дня й ін. Там, де можливо, відступам необхідно надавати легкий характер, іноді комічний, але завжди обов'язково погоджувати зі змістом навчальної інформації. Відступів не повинне бути багато (одне, - два). Тривалість їх повинна становити дві-три хвилини. Необхідність використання афоризмів, епітетів, висловлень визнається всіма викладачами. Однак, як правило, далі цього йдуть лише деякі. Афоризми, епітети, висловлення потрібно готувати. Кожний викладач повинен створювати собі збірник педагогічних афоризмів і висловлень. Порівняння й аналогії надають образність повідомлюваної інформації. Вони допомагають студентам зрозуміти нову інформацію на тлі відомих реальних або спрощених понять, дозволяють схопити основну ідею й зосередити на ній увагу.

Важливу роль у ході читання лекції грає зміна інтонації. І. П. Павлов писав, що "слово такий же умовний подразник, як і всі інші, загальні в людини із тваринами". Правильне використання інтонації дозволяє активізувати механізм сприйняття. Однак, можна й так вимовляти слова, що замість пожвавлення вони будуть присипляти (гальмувати). Жест і міміка разом з інтонацією мають величезну переконуючу силу. З їхньою допомогою можна акцентувати увагу студентів на тих сторонах явищ, понять і предметів, на які вони могли б не звернути уваги, жест - це не розмахування руками. Як говорив Ф.І. Шаляпін, "жест - це не рух тіла, а рух душі". Жест і міміка покликані додати інформації більшу виразність.

Оцінка якості лекцій у контексті менеджменту якості освіти

Піднятий настрій, посмішка викладача легко передається аудиторії і створюють загальний позитивний емоційний настрій. На цьому тлі більш контрастно проявляються всі інші емоційні заходи. При відсутності у викладача піднятого настрою, як правило, всі його прийоми стають немов би штучними. Звичайно говорять, що викладач - людина і з його настроєм. Це правильно. Однак викладач - насамперед організатор навчального процесу. Тому він зобов'язаний духовно готувати себе до кожної лекції, до кожного заняття. Схвалення дій студентів - один з важелів, за допомогою якого також можна активізувати їх дії. Схвалення - це вид заохочення. Такі фактори, як вчасно помічена старанність студента, його підтримка іноді коштують декількох багатогодинних бесід з ним на виховні теми. Схвалення не вимагає спеціальних витрат часу. Одне слово "Молодці!" піднімає настрій аудиторії. Як правило, схвалення/заохочення/ застосовується слідом за прийомами активізації розумової діяльності студентів і є немов би висновком даного прийому. Пауза - прийом зміни інтонації. Однак, крім виділення інформації, вона спрямована на те, щоб "пропустити" вперед слухача. Якщо студент повністю включений у процес лекції, він легко може продовжити думку лектора. Всі перераховані заходи не повинні бути штампами. Їх потрібно навчитися самому переживати й готувати. Тут доречно нагадати, що К.С. Станіславський закликав актора не сподіватися на рідкі хвилини натхнення, тому що натхнення занадто примхливий гість, а знаходити можливості навмисного відтворення емоцій.

Отже, своєчасна іронія, відступ, епітет або афоризм, цитата із класичної літератури, влучні порівняння, доречні жести й зміни інтонації - все це може принести студентові, крім радості від одержання інформації, величезну інтелектуальну насолоду. Характеристика активізації може будуватися на основі фіксації в процесі здійснення лекцій, використання заходів і стимулів активізації. Основні заходи активізації, що підлягають виявленню й фіксації при контролі лекції: застосування проблемних ситуацій; елементи діалогу, дискусії й самостійної роботи; питань, що активізують, навмисних помилок, ігрових ситуацій, міркування вголос. Дискусія - організується викладачем шляхом подачі аудиторії не менш двох суджень, з яких одне є правильним, а інші - правдоподібними. Вона найбільш прийнятна на практичних заняттях і семінарах. Однак нерідко елементи дискусії використовуються досвідченими викладачами й на лекціях. При цьому на дискусії виділяється три-п'ять хвилин. У ході дискусій обговорюється найбільш важливий матеріал лекції. Дискусія обов'язково повинна закінчуватися коротким резюме викладача з аналізом думок сторін. Дискусія стимулюється важливістю інформації, інтересом і пріоритетом. Очевидно, основним її стимулом варто вважати пріоритет /бажання перемогти в суперечці, затвердити свою думку/.

К.Д.Ушинський вважав діалог одним із кращих методів усного викладення навчальної інформації. Він може базуватися тільки на відомій студентам інформації. Однак для більшої активізації мислення у діалог можна включати й елементи нової інформації. Ефективність цього методу

значною мірою залежить від правильного формулювання викладачем питань і послідовності їхньої постановки. Д.Пойа вважає, що потрібна певна послідовність цих питань, яка повинна ґрунтуватися на положеннях про те, із чого почати обговорення інформації, що можна зробити з наявною інформацією, чого ми можемо домогтися, використовуючи інформацію у такий спосіб. При організації діалогового методу викладу інформації не слід захоплюватися "індивідуальним" діалогом /діалогом з одним зі студентів/. У діалог необхідно втягувати всю аудиторію. При цьому варто орієнтуватися на її загальну реакцію. Діалог стимулюється повною довірою. Необхідно створювати таку ситуацію, у якій кожний студент захоче поділитися своєю думкою з викладачем, не боячись висловити навіть невірне судження. Тільки домігшись цього, можна вважати завдання активізації мислення студентів вирішеним. Адже головне завдання викладача полягає у тім, щоб збудити у студентів інтерес до даної інформації /включити їхній механізм мислення/. При досягненні цього викладачеві легко виправити всі неправильні судження студентів. На практиці зустрічаються такі різновиди діалогу: випереджувальний діалог, у ході якого викладач пропускає на "крок уперед" аудиторію, а сам тільки коригує помилкові висловлення студентів і додає нову інформацію, необхідну для розвитку діалогу ; діалог із цільовою настановою, підтримуваний шляхом систематичного відновлення тої мети, до досягнення якої викладач намагається привести всю аудиторію. На певних етапах цього діалогу викладач обов'язково повинен задавати питання: "Із чого ми почали?", "Чого ми з вами досягли?", «А до чого ми прагнемо?». При організації діалогу в аудиторії не буває сплячих студентів. При цьому активізується їхня розумова діяльність, студенти вчаться обговорювати свої думки. Значення цього моменту для вищої школи не можна недооцінювати.

Формування у студентів навичок самостійної роботи - одне з основних завдань вищої школи [1]. Цьому питанню в останні роки присвячено багато досліджень і публікацій. Однак в основному вони спрямовані на вивчення питань, пов'язаних із позааудиторною самостійною роботою студентів. У той же час слід зазначити, що навички самостійної роботи закладаються на лекціях. Разом з тим узагальнені рекомендації з організації цієї роботи поки відсутні. В основному вважається достатнім дати на лекції завдання або виділити деякі моменти, які студент повинен вивчити самостійно поза аудиторією. Є рекомендації будувати лекцію таким чином, щоб студент, який самостійно не вивчив положення, рекомендовані на попередній лекції, не зміг зрозуміти розглянутого на даній лекції матеріалу. Звичайно, це один із заходів змусити студента працювати самостійно. Однак всім відомо, що навчальні програми перевантажені. Тому, якщо кожний викладач буде використовувати цей спосіб, на самостійну роботу буде потрібно годин більше, ніж їх є в добі. Звичайно такого роду експерименти ведуться ентузіастами, які заражають своїм ентузіазмом студентів. Але при цьому завдання даного викладача виконуються на шкоду іншим дисциплінам.

Тому кожний лектор на власній лекції /в "збиток" своїй дисципліні, а

Оцінка якості лекцій у контексті менеджменту якості освіти

не інший/ повинен вчити студента самостійній роботі. Можна рекомендувати до впровадження такі форми організації самостійної роботи студентів на лекціях: а/ метод Марквардта, що полягає в тім, що навчальна інформація розбивається на окремі змістові частини, що викладаються викладачем. У процесі викладу лекції студенти спочатку тільки слухають її. Потім їм дається час для осмислювання й конспектування інформації. В цей період викладач виконує роль консультанта. б/ методика рішення пізнавальних завдань, які передбачає можливість постановки перед студентами у процесі лекції, завдань порівняння між собою явищ, фактів, пояснення їхніх причин і т.д.; в/ самостійна робота студентів з використанням заздалегідь підготовлених методичних розробок деяких питань лекції; г/ самостійна робота з одержання деяких формул, формулювань, визначень і т.д.; д/ створення такої ситуації, у якій студент іде на один-два кроки поперед викладача. Організуючи самостійну діяльність студентів на лекції, необхідно мати на увазі, що якщо новий лекційний матеріал містить складні теоретичні положення, висновки, що зустрічаються студентам уперше, то включення студентів у самостійну роботу може виявитися недостатньо ефективним. Для активізації пізнавальної діяльності студентів застосовуються питання, що активізують їх. Варто також мати на увазі, що не всі питання є такими, що активізують. Так, наприклад, питання інформаційного типу, призначені для з'ясування ступеню засвоєння студентами викладеної викладачем інформації, лише актуалізують їхні знання, а не включають механізм мислення, оскільки вони не містять у собі проблеми. Використання таких питань доцільно для контролю за знаннями студентів. Активізуючими є питання проблемного типу, тобто такі, для відповіді на які необхідна розумова діяльність студента по узагальненню й аналізу тих відомостей, якими він володіє, тобто творча діяльність із раніше отриманими студентом знаннями. До речі, на лекціях не завжди потрібні відповіді студентів на ці питання. Досить того, щоб вони зосереджували їхню увагу на даній інформації.

Таким чином, активізувати механізм мислення може тільки те питання, що добре продумане і ставить перед студентом проблему. Це пов'язане з тим, що мислення починається із проблемної ситуації. Для посилення уваги студентів до даного моменту або до спеціального розділу навчальної інформації використовують навмисні помилки. Навмисні помилки, створювані викладачем, підрозділяються на помилки, що акцентують увагу студентів на головному у даній формулі, у даному визначенні й т.д., а також на помилки, що активізують. Останні допускаються при ознайомленні студентів з важкою для розуміння інформацією й спрямовані на те, щоб змусити їх усвідомити найбільш важкі поняття. Такі помилки не тільки заздалегідь готуються, але й репетируються. Як правило, вони допускаються наприкінці лекції. На помилку приділяється не менш 15 хвилин. Імітуючи помилку, викладач закликає аудиторію "допомогти" йому виявити її. Помилка повинна бути не простою і виявлятися з першого погляду, а такою, щоб у процесі "надання

допомоги" викладачеві студенти торкалися самих фундаментальних понять. Помилка може бути не знайдена до кінця лекції. У цьому випадку вона повинна ставати предметом домашніх міркувань студентів. Аналіз цієї помилки потрібно провести на початку наступної лекції. Таких помилок за семестр можна "допустити" не більше двох. Це пов'язано не з тим, що на їхнє знаходження потрібно виділяти 15-20 хвилин, а з тим, що не можна допускати адаптації студентів до такого роду помилок. Якщо студенти зрозуміють, що помилка робиться навмисне, ефект активізації їхнього мислення різко зменшиться. Для активізації розумової діяльності студента ефективним є міркування вголос. Цей захід розрахований на наслідування студентів своєму викладачеві. У процесі міркування вголос викладач задає сам собі питання, які він міг би задати аудиторії, і, міркуючи на очах у студентів, висловлює можливі відповіді на ці питання, аналізує їх і приймає правильне рішення. Таким чином, перед студентами розкривається "кухня" розумової діяльності викладача. Оскільки цей прийом розрахований на наслідування студентів діям викладача, молодосвідченим викладачам навряд чи варто прагнути його використовувати. Часто для активізації студентів використовують ігрові ситуації на лекціях. При цьому, наприклад, викладач, звертаючись до аудиторії з основним питанням, доповнює його питанням зі стимулом пріоритету типу: "Хто швидше зміркує?!...", "Хто оригінальніше придумає рішення..." і т.д. Створенню ігрової ситуації сприяє й таке положення, коли при відповіді на поставлене питання один студент починає відповідь, а інший його продовжує й т.д. При цьому створюється щось схоже на динамічний діалог. При організації активного навчання недостатньо використовувати той або інший прийом активізації розумової діяльності. Необхідно пам'ятати, що якщо студент не хоче вчитися, то ні який метод або захід не може змусити його це робити. Тому при здійсненні лекції необхідно стимулювати активну діяльність студента, а при контролі лекції виявити ці стимулюючі моменти. Всі стимули можна розділити на: збудливі стимули /інтерес, довіра, пріоритет, важливість, професія /; динамічні стимули /час, швидкість /; загрозливі стимули /контроль, оцінка, відповідальність, труднощі, організаційний стимул/. Стимул довіри є одним з досить сильних стимулів, тому що студент приходить в університет, щоб одержати знання й коли йому довіряють висловлювати свої судження на рівні викладача, довіряють робити самостійні висновки, виникає радість пізнання, створюється загальний позитивний емоційний настрій. У цьому випадку лектор будує лекцію, таким чином, що студентам довіряється в процесі лекції деякі формулювання, висновки й міркування робити самим, а роль викладача полягає лише в коригуванні висновків і висловлень студентів.

У ряді випадків, обстановка довіри створюється викладачами такими простими прийомами, як звертання до аудиторії: "Правильно я написав? ", "Стежите, щоб я не помилився! ", "Будь ласка, допоможіть мені..." і т.д. Стимул інтересу до пізнання є універсальним стимулом, що розгальмовує як механізм сприйняття, так і мислення. Ситуації інтересу створюються:

Оцінка якості лекцій у контексті менеджменту якості освіти

цікавою проблемною ситуацією, пов'язаною із профілем підготовки фахівця або з областю "модних наук". У ряді випадків це ситуації з повсякденного життя; показом новизни досліджуваного питання /мається на увазі, що викладач виявляє ступінь новизни, а не сподівається, що студент сам осмислить цю новизну/; показом складності розв'язуваної проблеми; демонстрацією цікавого фізичного явища; стимулювати інтерес можна також за рахунок дострокових заліків і звільнення від іспитів та ін. Ситуація інтересу створюється й тоді, коли лектор створює певну атмосферу очікування незвичайного, оригінального, нового. Як відмічає В.А.Жадько, «Ми вважаємо, що в основу трансформованої системи сучасної української освіти має бути покладена філософія як об'єктивний духовний фундамент, скріплений атрибутивними властивими їй світоглядною й методологічними функціями» [2, с.7].

Стимул пріоритету виникає тільки при колективному навчанні. Викликається ситуаціями типу ігрових: "Хто швидше вирішить завдання?", "Хто вирішить більше завдань за відведений час?" і т.д., тобто, коли розвивається змагання. Стимул контролю стимулює систематичну самостійну діяльність і формує волю. Стимул використовується як попередження до початку повідомлення навчальної інформації або постановки проблемного завдання /ситуації/. Стимул труднощів зосереджує увагу аудиторії. Викладач, починаючи виклад матеріалу попереджає, що наступна інформація "дуже важка й вимагає особливої уваги". Стимул відповідальності створюється покладанням деяких обов'язків при мілко групових заняттях на одного з членів цієї групи. Студентові, на цих заняттях доручається формулювання завдань, проблемних ситуацій, прийняття рішень і т.д. Обов'язки в групі чергуються. Організаційні стимули включають попередження адміністративного характеру за невиконання своїх обов'язків по виконанню навчального плану. Стимул часу досить важливий фактор у процесі практичної діяльності більшості фахівців. Тому вже в процесі навчання необхідно формувати у студентів правильне відношення до фактору часу або його похідної. Створюється цей стимул попередньою вказівкою часу на виконання завдання або дій студентів /обмеженням часу або швидкості/. Наприклад, на лекції дається завдання: "Самостійно довести, що Час на доказ - три хвилини". Стимул важливості створюється вказівкою на важливість інформації, що буде повідомлена. Наприклад, "Зараз ми введемо з вами формулу, що дуже важлива для засвоєння наступної теми...". Стимул професії часто сполучається зі стимулом професійної необхідності повідомлюваної інформації. Використання цього стимулу вказує студентові, що інформація вивчається ним не для загальної ерудиції, а як необхідної для здійснення конкретних дій фахівця. Одночасне використання стимулів активізації з відповідними заходами активізації робить процес навчання більше цікавим і продуктивним. Проблема якості освіти в Україні стала особливо актуальною останніми роками. Яскравим вираженням цієї тенденції є введення відповідних положень до нормативних документів, а також розвиток

інституційних механізмів, що забезпечують якість освіти вищих навчальних закладів. У сучасній Європі вона сприймається як об'єкт суспільного єднання і консолідації різних національних освітніх систем. Так, в угоді ЄС (ст. 149) зазначається, що європейська спільнота сприятиме розвитку якісної освіти заохоченням до співпраці між країнами - членами ЄС і, якщо необхідно, підтримки і доповнення їх дій, поважаючи водночас відповідальність країн-членів за зміст навчання й організацію освітніх систем, їхню культурну та мовну різноманітність. Якість освіти в Україні розглядається здебільшого як: якість освітнього середовища; якість реалізації освітнього процесу; якість результатів освітнього процесу. З виходом до міжнародних освітніх програм якість освіти має розглядатися як: ступінь відповідності реальних результатів освіти ринковій кон'юктурі; показник матеріально-технічної і ресурсної забезпеченості освітнього процесу; комплексний показник чинників престижності й економічної ефективності освіти; показник досконалості змісту, технологій і системи оцінки досягнень; показник інвестиційної принадності освіти тощо. Сьогодні стає все більш зрозумілим, що відповідність реальних результатів і змісту освіти вищих навчальних закладів державним стандартам є необхідною, але недостатньою умовою якості. Тому досягнення оптимальної якості професійної освіти зумовлено створенням системи якості, яка на рівні конкретного вищого навчального закладу забезпечувала б узгоджену реалізацію державних, суспільних і особистих інтересів. Оскільки діюча система значною мірою є системою контролю за якістю, а не забезпечення якості, то розробка нової системи має бути побудована на основі: 1) розробки моделі стандартизації професійної освіти вищого навчального закладу як компонента системи якості; 2) моделювання менеджменту якості професійної освіти як компоненти системи якості; 3) визначення концептуальних і методологічних основ проектування системи якості в контексті регіональної системи професійної освіти. На державному рівні варто змінити зовнішні критерії оцінки якості роботи вищого навчального закладу. Адже поки діє принцип «більше студентів - більше грошей» страждає якість освіти. У зв'язку з цим доцільно розробити комплексні критерії якості освітнього процесу, які містять в собі: контроль змісту навчання; контроль технологій, які застосовуються під час навчання; контроль здобутих знань; вимоги до організації і контролю за здійсненням навчального процесу; вимоги до викладачів, вимоги до студентів; чітку і прозору процедуру самообстеження вищого навчального закладу як підґрунтя системи забезпечення якості. Необхідно також створити відповідні умови для підвищення кваліфікації всього викладацького складу вищого навчального закладу всіх форм власності. Зокрема, відновити єдину державну систему обов'язкового підвищення кваліфікації викладачів із наступною переатестацією. Ввести рейтингову систему оцінювання знань студентів і кредитно-залікову систему навчального процесу. Це сприятиме переходу з навчання предметно-інформаційного типу на креативно-розвиваюче, що забезпечує здатність до інновацій в майбутньому. Для

забезпечення адекватної якості необхідні інвестиції в інформаційні ресурси, створення єдиних інформаційних середовищ, бібліотек, матеріалів на електронних носіях, використання інтерактивних методів навчання. Нагальною потребою є введення рейтингової системи оцінювання як вищого навчального закладу, так і навчальних курсів. Доцільним є також поступовий розвиток рейтингових експертних оцінок - від рейтингу вищого навчального закладу до рейтингу освітніх програм. Підвищенню якості освіти повинен сприяти комплексний підхід до співробітництва з роботодавцями впродовж усього циклу надання освітніх послуг. Контроль за якістю освітніх послуг має стати головною функцією Українського центру оцінювання якості освіти та Державної інспекції навчальних закладів.

Висновки

Характеристика наочності лекції оцінюється ступенем використання засобів наочного подання навчальної інформації в процесі здійснення лекції. Всі розглянуті вище характеристики при відвідуванні лекції фіксуються за допомогою бланку. Оцінка основних характеристик і якості здійснення лекції проводиться на підставі партитури, записаної при відвідуванні лекції. Всім прийомам і діям викладача приписуються відповідні коефіцієнти, отримані на підставі експертних оцінок, тому що основне призначення контролю лекцій надання методичної допомоги викладачеві, то всі партитури повинні бути докладно розглянуті попередньо з викладачем, лекція якого відвідувалася, а потім і на засіданні кафедри з докладним аналізом всіх характеристик лекції. При черговому відвідуванні попередня партитура замінюється останньою, що дозволяє всім викладачам об'єктивно оцінювати методичний рівень своїх лекцій щодо лекцій колег і динаміку вдосконалювання педагогічної майстерності. Всі партитури повинні зберігатися на кафедрі з метою аналізу динаміки вдосконалювання викладачів кафедри в цілому й окремих: її членів за певні інтервали часу.

Перспективи подальших наукових досліджень:

- аналіз менеджменту якості освіти та його упровадження у навчальному процесі.

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.).- К.: Райдуга, 1994.
2. Еволюція педагогічної освіти в Україні на етапі націєтворення: Монографія /А.В.Сущенко, Т.І.Сущенко, О.О.Фунтікова та ін.; За заг. ред. О.О.Фунтікової.- Запоріжжя: КПУ, 2008.- 392 с.

Швец Д.Е., Постол Е.Е. Оценка качества лекций в контексте менеджмента качества образования.

Рассмотрено основные характеристики оценки качества лекций, а также приемы, способы и методы повышения их эффективности. Отмечается, что методика анализа лекций должна предвидеть четыре основных характеристики: информационно-логическую характеристику лекции; характеристику активизации умственной деятельности студента в процессе осуществления лекции; эмоциональную характеристику лекции; характеристику наглядности.

Ключевые слова: лекция, преподаватель, информация, активизация,

Швец Д.Е., Постол О.Е., 2010

эффе́ктивность, о́ценка, ка́чество

Shvets D.E., Postol E.E. *Estimation of lectures` quality in a context of quality education management.*

It is considered the basic characteristics of an estimation of quality of lectures, and also modes, ways and methods of increasing its efficiency. It is marked, that the technique of the analysis of lectures should expect four basic characteristics: the information-logical characteristic of lecture; the characteristic of student`s mental work energization in the lectures process; emotional characteristic of lecture; the characteristic of presentation.

Key words: *lecture, teacher, information, energization, efficiency, estimation, quality*